

PRESENTACIÓ

El llibre que teniu a les mans és el segon volum de *Pensament i Filosofia a Catalunya*. Comprèn, a grans trets, el període de la dictadura de Primo de Rivera, la República i la Guerra Civil (1924-1939).

Hem de dir de seguida que en història intel·lectual les perioditzacions són problemàtiques. La importància de l'obra d'alguns autors defuig els límits temporals i els que han pogut fruir d'una llarga vida són presents en diversos períodes històrics. A més, hi ha moments en què sembla que el temps s'acceleri i l'historiador es troba davant d'una gran condensació de fets rellevants. Això darrer es fa especialment palès en els setze anys curts que transcorren entre la fi de la Mancomunitat catalana (1924) i l'adveniment de la llarga dictadura franquista (1939). Llevat dels autors que van desaparèixer prematurament —com Joan Crexells i Joaquim Folguera— o els que —com Miquel Carreras— van morir al front, quasi tots els autors importants que escriuen durant la República i la Guerra Civil han escrit també abans, durant la primera dictadura o el regnat d'Alfons XIII.

Aquest tipus de raons ens mouen a suggerir al lector un punt de vista més ample i a situar el pensament en una perspectiva europea. Els autors que componen el present volum poden contemplar-se també com a autors d'entreguerres. Després de la I Guerra Mundial ja res no va resultar igual. La crisi dels models polítics sorgits del liberalisme vuitcentista i el progressiu ascens dels totalitarismes són presents, d'una o altra manera, en el pensament de tots el que van reflexionar sobre la construcció de la cultura o de les institucions.

Per als pensadors catalans, l'horitzó europeu després de la primera gran guerra resultava, doncs, indefugible. Sobretot si hom té en compte el paral·lelisme entre les institucions educatives de la Mancomunitat i l'organització de l'ensenyament superior que va intentar la República, un cop acabada la dictadura de Primo de Rivera. Per a Bosch Gimpera, Serra Húnter, Rovira i Virgili o Xirau, era evident que, més enllà de les divergències polítiques, calia pensar la manera de continuar i millorar el teixit social i cultural que les escoles i institucions de la Mancomunitat havien ajudat a crear. Però també resultava igualment evident que això havia de fer-se, d'una banda, enmig de les tensions irresoltes dels Estats europeus —l'Estat espanyol inclòs— i, de l'altra, enmig de les pròpies lluites socials internes. La

Guerra Civil va venir a posar fi a totes les esperances, abans fins i tot que acabessin d'esclatar els conflictes a Europa en la II Guerra Mundial.

Tanmateix, aquests anys són d'una gran vitalitat intel·lectual a Catalunya. I així es reflecteix en els autors que presentem en el volum. El lector els trobarà ordenats per ordre cronològic segons l'any de naixement. Aquest ordre no es correspon amb el de les conferències de les quals provenen els respectius articles, celebrades a la seu de l'Institut d'Estudis Humanístics Miquel Coll i Alentorn sota el mateix títol de «Pensament i Filosofia a Catalunya II (1924-1939)» entre el 25 i el 29 de novembre de 2002.

Antoni Mora fa la semblança del pare Miquel d'Esplugues (1870-1934), fundador de la revista de filosofia *Criterion*, i un dels primers a conjuguar el pensament tomista de la tradició catalana amb els valors liberals.

Jordi Sales proposa la revisió de *Jardins de Sant Pol*, un dels llibres més interessants del que fou president de la Societat Catalana de Filosofia de l'Institut d'Estudis Catalans, Pere Coromines (1870-1939), pare de Joan Coromines i autor el reconeixement de la qualitat del qual va guanyant amb els anys.

Pompeu Casanovas rescata un autor avui oblidat –Pau Maria Turull (1878-1972)– per destacar alguns aspectes de la Societat de Nacions i situar millor la filosofia política del dandisme en el context de les crisis econòmiques i polítiques d'entreguerres.

Ramon Alcoberro descriu el clima intel·lectual del noucentisme tardà i situa l'obra de Jaume Serra Húnter (1878-1943), el mestre de la generació de filòsofs que s'aplegà a la República sota l'empenta de Joaquim Xirau.

Jordi Giró sintetitza el pensament de Carles Cardó (1884-1958), l'autor de la *Histoire Spirituelle des Espagnes (Les dues tradicions)*, encara ara una de les reflexions més interessants que s'hagin escrit sobre la nostra confrontació civil i sobre la responsabilitat de l'església catòlica en les causes de la guerra de 1936-1939.

Ignasi Roviró realitza una biografia succinta i ordena, per primer cop, els escrits estètics i literaris de Francesc Mirabent (1888-1952). Mirabent fou un dels pocs autors que escrigué textos d'alt nivell durant el primer franquisme en unes condicions realment molt dures.

Pere Lluís Font presenta la figura de Joaquim Carreras Artau (1894-1968), autor –juntament amb el seu germa Tomàs, ja tractat en el primer volum de la sèrie– del llibre d'història de la filosofia medieval probablement més important de la primera meitat del segle xx a Espanya. Ens referim a *Historia de la Filosofía Española. Filosofía de los siglos XIII al XV*, recentment reeditat per l'Institut d'Estudis Catalans i la Diputació de Girona.

Conrad Vilanou especifica en deu punts el contingut de la filosofia de Joaquim Xirau (1895-1946), degà de la Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia de la Universitat Autònoma de Barcelona (1933-1939) i animador apassionat de la renovació universitària i cultural durant la República. La vocació i la filosofia de Xirau, a més, representen encara el punt d'unió de la filosofia a Catalunya amb la tradició de la Institución Libre de Enseñanza.

Norbert Bilbeny glossa la figura de Joan Crexells (1896-1926), jove pensador format a Anglaterra i a Alemanya, i emblema de la filosofia del noucents a Catalunya. Crexells desaparegué prematurament i la seva pèrdua fou una de les més sentides pels escriptors i homes de cultura. De la mateixa manera que el pensament dels filòsofs republicans escapçat per la guerra, Crexells representa «allò que hauria pogut ser» la filosofia a Catalunya després de l'impuls inicial de la Renaixença i del modernisme.

Finalment, Isabel Graña refà l'itinerari intel·lectual del mallorquí Joan Estelrich (1896-1958), escriptor, polític, secretari de Cambó i primer director de la Fundació Bernat Metge. Més enllà de la controvèrsia, resulta avui inqüestionable que hom no pot explicar la història intel·lectual catalana dels anys de la primera dictadura i de la República sense la labor organitzativa i reflexiva d'Estelrich.

Ja només ens resta agrair a l'INEHCA el suport material i moral que en tot moment ha donat a aquest projecte, i a la Societat Catalana de Filosofia i a l'IEC la bona disposició i ajut que li han prestat. Esperem que el lector disfruti tant llegint aquest volum com hem après nosaltres preparant-lo.

JOSEP MONSERRAT MOLAS I POMPEU CASANOVAS